

Ljudje in žival smo se pohladili in pokrepili. Potem smo se spustili brzo naprej, da prej ko prej pridemo do svojega cilja. Uže smo ugledali palme ob Nilu, in kmalu na to tudi veličanstveni veletok; pozdravili smo ga z glasnimi „urá!“ Popoludne ob štirih smo dospeli v Abu Hamed. Prestale težave in velike nevarnosti pa so se nam zdele sedaj kot — sanje.

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

Visoka zbornica! Od več strani čujejo se izjave, da je adresna debata odveč, da se namreč pri njej duhovi boré, občni blagor pa nima ničesa od tega in da bi bilo pač bolje pečati se s koristnimi in praktičnimi postavami.

Jaz se ne morem poprijazniti s temi nazori in sploh dvomim, da bi bile tiste postave posebno izvrstne ki se v velikih parlamentih napravljajo. Meni je v tem oziru veliko bolj všeč takozvan „conseil d'etat“ (državni svet), ki za primerne postave sam skrbi, jih pripravi in že gotove zbornici predloži v formalno potrditev; dalje pa tudi mislim, da je prestolni govor v vsaki ustavni državi potreben. V njem ravno razvija se duševno delo na političnem polju in se prosto pokaže politična stran današnjega časa. To je izvestno podučljivo za vlado, za vladarja in za vse, ki so svoje življenje politiki posvetili; tudi če se slišijo tako čudni nazori, kakor smo jih ravnokar čuli iz ust gospoda predgovornika (Carnerija). (Oho! na levi.) Tudi taki so podučljivi. Gospoda moja, v najnovejšem času nam resnično ne manjka izjav, ki označujejo današnji politični svet; programe strank imamo in dve adresi ste pred nami, iz katerih odsevajo jako določni razni strankarski nazori. Adresa manjšine je letos posebno v svojem drugem delu jako zbadljiva, tako za česki narod, kakor tudi za vlado samo. Posebno v svoji poslednji točki podobna je popolnoma — nekelekovani prošnji za kak portfelj, kakor se je na tej strani nek častit govornik izjavil.

O tem nečem dalje govoriti. Pač pa sem prisiljen nekaj besed spregovoriti na obrambo českega naroda gledé tolišnih obdolževanj, ki se mu na glavo valé. Posebno jedna točka se nam vedno očita, da se namreč še vedno držimo državnopravnih nazorov, s kakoršnimi smo vstopili v to zbornico. Da, gospôda moja, moji tovariši so me pooblastili (čujte, čujte! na levi), da Vam povem, da se res še vedno držimo tistega prepričanja, ki smo ga imeli ob našem vstopu (dobro! na desnici) in se ga hočemo tudi na dalje držati. Nam ni drugače mogoče, kajti to je najboljšo prepričanje našega naroda, in na tej podlagi nas je narod volil, nas, kakor tudi poslance velikoposestva (čujte, čujte! na levi), kajti to prepričanje čitati je bilo tudi po onih volilnih oklicih. (Prav res! na desni.)

Gospôda moja! Presvitli cesar bil je tako milostljiv da je to naše prepričanje v kabinetnem pismu 26. septembra 1871 smatral za opravičeno in ko smo vstopili v to zbornico nam je naše nazore presvitli cesar tudi potrdil. Ker smo si v svesti tega potrjenja iz najvišjega prestola, nam je pač vse jedno, ali nam nasprotna stranka naše prepričanje očita ali ne. (Tako je! Dobro! na desni.) Če pa trdite, da se ustavi odtegujemo, Vam rečem, da se motite. Ravno na podlago ustave nadjamo se, da se opirajo nazori o našem pravu. (Tako je! na desni.)

Gospodje nasprotniki pozabijo, da so v najvišjem diplomu vse pravice in prostosti raznih kraljevin izrecno našteje, da naj se ohranijo, in da se je na višjem prestolu tedaj izreklo prepričanje, da se obdrže le tiste pravne razmere, ki imajo svoje korenine v zgodovini deželá in v pravni zavesti narodov. (Dobro, dobro! na desni.)

Ker je pa znano, da ustava izjavlja izrečno tudi imenovane temeljne postave za svoj del, ker v svoji skupnosti ravno državno ustavo napravljajo, je iz tega pač jasno, da smo v tem oziru na ustavnih tleh, držeči se svojih nazorov; sicer se pa o tem nečemo dalje prepirati.

Gospôda moja! spričevala nam ne morete odreči, da od kar smo v tej visoki zbornici, nismo še nikdar prepira iskali; posebno pa že ne o tem vprašanji, ktereга smo se do sedaj nalašč ogibali, kar se je le dalo. (Tako je! na desni.) Ogibali smo se vsake priložnosti, samo da se ognemo prepira, ker nam je bilo na tem ležeče, da se mir ohrani med nami v tej visoki zbornici in ker smo želeli kaj praktičnega doseči in avstrijske razmere po mirnem potu v red spraviti ter jih k boljšemu razvoju privedi.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 23. okt. (Iz državnega zbora.) Včeraj uže pričelo se je zborovanje delegacij, državni zbor pa še danes nadaljuje nadrobno posvetovanje o adresi. V delegacijah volil se je za predsednika grof Fr. Falkenhayn, za podpredsednika pa Chlumecki. Minister vnanjih zadev grof Kalnoky predložil je delegaciji proračune in računske sklepe in pa predloge, da se rabo dovoljenih kreditov podaljša, dalje pa je naznanil, da bo cesar ogersko delegacijo sprejel jutri 24. t. m. ob 12., delegacijo avstrijsko pa ob 1. uri. — Po volitvi zapisnikarjev in rediteljev izvolil se je vsled predloga grofa Hohenwarta budgetni odsek 21 udov in pa peticijski odsek 9 udov. Predsednik budgetnega odseka postal je potem grof Hohenwart.

Pa vrnimo se v zbornico poslancev na uni konec novega parlamenta, kjer se je takoj po seji delegacije pričelo zborovanje s tem, da se je nadaljevala nadrobna razprava o adresi. — Kaj hočem reči v obče o tej adresni debati?

Jaz sem prav zadovoljen ž njo, tudi večina državnega zbora tako, ker govorniki desnice so častno zmagovali s svojo vsim avstrijskim narodom pravično, za državo našo edino pravo zastavo. Dalje pokazala je večina svoje odločno okrepčanje, ker je tudi vsem mogočim nasprotnikom nasproti zmagala z odločno in zanesljivo večino 24 glasov. Večina more tudi zato biti zadovoljna z adresno razpravo, ker so njeni govorniki brez izjeme z največjo zmernostjo govorili in svetu dokazali, da je ravno enaka pravica za vse narode nemške in nenemške in pa dobrohotna zmirnost ljudskih zastopnikov edina pot, po kateri je mogoče državi dati mir in moč.

Večina državnega zbora sme tudi zadovoljna biti z vedenjem nasprotnikov njenih v manjšini.

Žugalo se je uže od letošnje spomladi z „ojstro“ stranko z najojstrejo stranko najojstrejših besedi in najojstrejšega dejanja. No, sedaj so govorili, sedaj so upili in razsajali najojstrejši govorniki. Pa kaj so s tem dosegli? Dosegli so, da jih svet sedaj pozna, dosegli so, da se jih sramujejo celó njihovi prijatelji z leve, in dosegli so, da je večina zbornice in vlada ravno s tem

Belo ubeljeni čebelini vosek uporablja se prav mnogovrstno v obrti in lekarstvu, kakor tudi v domačem gospodinjstvu, posebno pa mesto Dunaj ga na leto prav veliko porabi. Toda, žal! ni avstrijski voskine belivec, ki oskrbuje to potrebo; nego Nemčija je, katera s svojimi izdelki preplavuje naše domače trge.

Hanoveransko, ki po luneburškem vresji prav močno in po najnovejših skušnjah in napredku čebelorejo goji; ima tudi velikanska belišča za vosek, ki se izključno le z ubeljevanjem čebelinega voska bavijo, in ker doma ceni surov vosek dobiva, more tudi izdelek ceno dajati. Vsled tega, potem radi nizke niti uštevne avstrijske uvoznine in pa radi cene razpošiljatve v skupnih vozovih z oficijalnimi železniškimi tarifami gospodujejo nemška voskina belišča avstrijski trgovini, posebno dunajski, tako da se avstrijski obrtnik, ki kupuje drago surovino, imajoč večo upravno in plačujoč visoko prevožnjo, mora umakniti.

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Črnogorec.

Črnogorec je narodnosti srbske. Vsak imenitniši spomin srbsk je dobro znan Črnogorcu, in rad govori o njem. On vé za slavo in carstvo srbsko, za Nemačiča in za Kosovo polje, kakor sploh vsi Srbi; on prepeva najraje junaške pesmi.

Črnogorec je uskok, uskočil je po propadu carstva srbskega na Kosovem polju. Preselil se je, kakor trdijo narodne pravljice, največ iz Hercegovine, o kateri veli pregovor: „Hercegovina ves svet naseli, ali sebe ne razseli“. Gorati in pusti kraj je naučil Črnogorca, da prenaša vsako težavo ljudsko, in to junaško. S početka svojega doseljevanja v puste in gorate kraje bil je Črnogorec imovitejši, ali pomnoževanje rodbine, pomnožilo je tudi siromaštvo. Vse britkosti in težave mogel je prenašati, ali robstva nikdar ne in nikakor ne. Svoboda mu je bila najmilejše načelo. Raje je popustil vse ugodnosti življenja, v katerih je popreje živel, samo da je mogel ohraniti vero Kristovo in svobodo zlato.

Ti uskoki črnogorski so zvečine nekdanje staro vlastelinstvo srbsko. Ti svobodoljubni in ponositi vlastelini niso hoteli prenašati ugnjetavanja turškega, niti priznavati koga vrhu sebe, in taki so Črnogorci še danes. Črnogorec je malokedaj priznaval kako oblast nad seboj. Delal je navadno to, kar mu je srce poželelo. Živel je v svojem siromaštvu, živel kot svoboden junak, in ni nikomur nič dajal razen onega, kar mu je kdo po sili vzel, obdaroval pa je nasprotnika z mečem, ali pa s svinčenkami iz puške. Črnogorec se drži vsega onega, kar se prilega srbskemu duhu in srcu, kar se spodobi jnnaku in poštemu človeku. Redek je narod, ki je bil sposoben prenesti vse nadloge ljudske, ki so ga bile več stoletij, kakor je to narod srbski v Črni gori. On ni popustil v ničemur od starodavnih navad. Kot svobodoljuben narod živel je v duhu svojih pradedov, držal se starodavnih običajev, in ohranil še danes vse vrline, s katerimi se more ponašati pred svojimi brati in pred ostalim razumnim svetom.

Črnogorec je z večine srednje, lepe in vitke postave. On ima dovelj razboritosti ali spretnosti in lokavosti še več. Vsako delo, vsak posel koj zapopade, in pametuje dobro.

Črnogorca lahko razdraži najmanja reč, ne potrpi nobene psovke, niti zasmehovanja, on hoče, da samo

njegova veljá. Starejim, s katerimi se ne more in ne sme prepirati, pravi to-le: „Tvoja je bolja in stareja, ali jaz se držim v svoji pameti, da je tako in tako“. Črnogorec se ponaša s tem, da je Črnogorec, ceni sebe mnogo, in hoče, da je on najbolji. Ostale narode ima za mehkužce, samo Arbanasce priznava za junake. Črnogorec je okreten in hiter, pogleda je bolj divjega, brado brije, a vsak nosi brke. Kože je temnorujave, oči svetlih in bistrih, polnih živosti in veselosti, iz katerih sije zgolj lokavost. Za malo zadevico ali žaljenje svojega poštenja gré in kliče na boj. Kot preprost človek brez nauka je še dovelj trden v morali. V vsem je razborit, v hoji in v govoru okreten in hiter, drži se v vsem kot junak. Mnogo drži do sebe in do svojega poštenja. Svojemu knezu in gospodarju se slepo pokorava; on vé, da je Bog v nebesih, a gospodar na zemlji in kar reče gospodar, tisto ima za boljo božjo. V kolikor je junak v boju, v toliko je plašljiv pred strogo oblastjo. Stroga oblast more ga učiniti pravim robom, kakor je to bilo pod Štefanom Malim.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Sicer moram pa opomniti, da je tudi vsaka ustava potrebna preosnove, kakor vsaka reč, ki pride iz človeških rok, da, še le tedaj sme se kaka ustava dobra in svojemu namenu popolnoma primerna imenovati, ako je taista sposobna vstrezati zahtevam razvijajočim se v teku časa. Ustava nikakor ne more biti kak koščen negibčen stvor; človeška črepinja je sicer koščen stvor, ali celó ta se spreminja pod vplivom možganov in sčasoma drugo podobo dobi! Ustava naj bi je pa ne dobila? Recimo, da si res prizadevamo ustavo spremeniti ali jo preosnovati, toda to na podlagi ustave in po postavnem in ustavnem potu, tedaj vendar nihče nima pravice tega očitati nam. Očitajte nam, da hočemo državi dati federalistično podobo, da jo hočemo razbiti. Ne, tega mi nočemo! Pač pa je federalizem v najnovejšem času jako čudne mladike in cvet pognal. Pri nas v deželnem zboru se je uže večkrat pretresavala misel, da bi se stara kraljevina, ki je uže po svoji naravi kot nerazdeljiva celota videti in katero zopet ustava sama kot nerazdeljiv in neločljiv državnopravni del države zagotavlja, da bi se ta stara kraljevina razdelila v dve deželi, v dve pokrajini.

Nek drug program, katerega je visoka zbornica ravno te dni spoznala, zahteva ločitev Galicije, Dalmacije in Bukovine od države. Gospoda moja, saj vendar ne mislite Bukovine Rumuncem in Galicile Rusom pokloniti? (Posl. Fiegl: Posebno stališče!) Nadjam se, da ste še tolikanj Avstrijci, da tega ne želite; potem bode pa sami priznali, da Galiciji družega ne kaže, kakor federativna razmera (prav res! na desni). Glejte, gospoda, ki kaj takega nam vendar še ni na misel prišlo in tako daleč naš federalizem ne sega, pa tudi oni Poljakov ne. Toraj Vas vprašam, kdo je po tem takim res federalist? (Živahna pohvala in ploskanje na desni.)

Očitajte nam dalje, da govorimo o českem državnem pravu: o tem sem svojo misel uže izrekel. Ali čujte gospoda! Ravno te dni dobili smo jako zanimiv recept, po katerem naj bi Avstrija prišla v državnopravno razmerje z Nemčijo. Kaj pa je to, gospoda moja? Mi vsi, kolikor nas je, smo za to, da živimo z Nemci v narodno-

pravnih in prijaznih razmerah, kajti to nam je poroštvo miru. Za notranje-državno, državnopravno razmerje pa, na podlagi katerega bi Avstrija postala del nemškega cesarstva . . . (Živahen ugovor in oho! na levi — prav res! na desni.) Prosim, gospoda moja, kaj pa se razume pod državnopravno zvezo? V vsakem državnopravnem razmerju mora biti nekdo gospodar; ali si morda mislite tako državnopravno razmerje, kjer naj bi se avstrijski cesar s pruskim kraljem vrstil. (Poslanec Fiegl: Zveza na državni pogodbi!) No, če tega ne, potem pa nameravate Avstrijo v tako razmerje z Nemčijo spraviti, v katerem sta danes ž njo Saksonska in Bavarska. (Ugovor in posmehovanje na levi!) Kolikor sem jaz jurist (poslanec Pernerstorfer: Pa slab!) si tega pač ne morem drugače razložiti; vi morate skovati popolnoma nove državnopravne teorije in jih uvesti na univerze, sicer mi to ne gre v glavo. Kje pa so tisti državni dohtarji? (Vesелost na desni.) To, kar sem rekel, je vendar državnopravni nazor, ki ima vso drugo daljavo, kakor pa so naši napori.

Govorili ste, gospoda moja, o ustavoverstvu in ste nam očitali, da nismo ustavoverni. Gospoda, meni se zdi, da se je veter v novejšem času presukal, kajti tista gospoda, ki se je poprej imenovala ustavoverno, znebila se je uže zdavnej tega imena. Mislim, da je to storila iz tega vzroka, ker jim je ustava sedaj nekoliko nepriročna (radost na desni), mnogo bolj nepriročna, kakor nam. Resnica je, da smo v poslednji dobi mi bili tisti, ki smo morali ustavo braniti pred Vašimi napadi! (Dobro, dobro! na desni.) Mi smo morali tiste postave pred Vami braniti, katere ste Vi sami napravili in katerih bi se sedaj radi znebili!

Mislite si, kar Vam drago, zagotovim pa Vas lahko, da Vam ne pripoznamo nikake prednosti, kar se tiče varstva države, njene mogočnosti, njene enote in posebnosti pa njene neodvisnosti in suverenitete. (Živahna pohvala na desni.) (Dalje prih.)

Iz državnega zbora.

V marsikaterem oziru zanimiva bila je 9. seja zbornice poslancev 19. oktobra t. l., ker govorili so trije levičarski poslanci one vrste, katera je v zadnjih letih začela uspešno spodrivati voditelje bivše ustavovorne stranke. Govoril je namreč veliki Nemec Křepek, rudečelasi kmetski kričać, kateremu je sledil od desnice dr. Greger, potem pa je dolgo in ostudno kvasil in kričal največji razsajalec Knotz, za njim knez Alfred Lichtenstein, konečno pa je hotel še Plener strahovati predsednika Smolko, ker ni hotel k redu pozvati grofa Taaffeja.

Křepek sam naznanil je začetkom svojega z golih fraz sestavljenega govora, da hoče govoriti kot kmet. Držal se je res tega predmeta, pa posebno z namenom, vladi očitati, da za kmete nima družega kot obljube.

Dolgo je obiral kosti zaradi obljubljenе postave o dednem nasledstvu pri kmetih, dalje je očital vladi, da kmetu ne zniža davka, ne zniža vožnine pri državnih železnicah, tudi pogodbo o severni železnici spravil je v govor, akoravno si je pri tej vlada pridržala prav vse pravice gledé določevanja vožnine, konečno je trdil, da vlada kmetu hoče odvzeti edino, kar ima — dobro šolo. S temi potezami označen je nov Nemec Křepek popolnoma, in ako se posname ves vtis njegovega ne dolgega, po vsem praznega govora, reče se lahko na kratko, tako govori kričać v kmetski krčmi, ki vso svojo modrost zajema iz malovrednih časnikov, kateremu pa tudi samo največja nevednost ne zamore kaj verjeti in mu kaj zaupati.

Ako hoče zbornica poslancev po Křepeku meriti zavednost in razumnost nemških kmetov na Českem tedaj mora te milovati ne zavolj zavoljo zatiranja Nemcem na Českem, temveč zato, ker se pusté zapeljati, da si izberó tako malo zavedenega zastopnika v državni zbor. — Drugi govornik dr. Greger z desnice govoril je tudi to pot z veliko mirnostjo, drastično pa hladnokrvno opisujoč razmere na Českem. V obširnem, gladkem in ne žaljivem govoru dokazal je, da nemir na Českem dela nemška stranka namenoma zato, da bi spodkopala tedanjo vlado in jo prevzela sama. Konečno pa zakliče levičarjem, naj uže sprevidijo, da v Avstriji ni „rojene“ vladine stranke, za kakoršno se smatra Nemška in pa da je ključ za rešitev narodnega nasprotja samo v besedah prestolnega govora in adresne večine: „Enaka pravica za vse narode!“

(Dalje prihodnjič.)

Zabavne stvari.

Temu pod plaščem

ali

Rabljevo delo o polnoči.

(Po češkej „Narodnej knižnici.“)

I.

Strašna noč.

Po ulicah v Pragi je tema, da bi z dinamitom morali trgati jo, kedor bi hotel videti nebo, ki pod njim valí se grozna oblačina, kakor sodi — napolnjeni s kolo-mazom. Strašno, kakor kak gladen pes, tuli veter po ulicah, da kar klepečejo šipe po plinovitih svetilnicah, kakor bodo klepetali pogubljenim zobje o poslednji sodbi. Plin sam mežkra, kakor brlé svetilnice mrličem za glavami . . . Kedor koli mora o tej grozni noči iti z doma — vsakega polije gosta kurja polt . . .

Deset počasnih zvukov, ki oglašajo, da je deset ura, prodira iz praških zvonikov po ulicah Mnogo teh zvukov veter delí na tri, na štiri glase, da marsikedo, ki jih šteje, našteje petnajst — da, osemnajst udarcev. O poslednjem udarci ob zvon je o divjem viharji zvuk podoben poslednjemu obešenčevemu vskriku . . .

II.

Neznana ženska.

Padla je zavesa in občinstvo gré iz gledališča. Razhaja se na vse strani.

Po eni manjših ulic v Pragi stopa neka dama. Gré iz gledališča, a sama . . . Grozno igra veter z nje gizdavim oblačilom, zlasti pa strastno pometa z njeno vlečko (šlep), da ima jo dama več pred seboj, nego za seboj.

Kedo je ta dama, to ostane zmerom zahaljeno v neprozorni zavoj skrivnostne teme.

Naglo se je ustavila, zaslišala je trojen žvižeg.

III.

Prijetje.

Dama se trese, otrpnilo jej je celo telo. — Klanice (taschen) padajo sè streh, napisi (firme) sè zidov . . . Razkačeni veter maje tobakarske kolibe, kakor trstičje.

Tri črne, zavite osebe so se prikazale na ulici. Zopet se je oglasil trojen prosunljiv žvižeg . . . in prikazale so se tri druge osebe.

sarstva — v kronovino Dolenjo-Avstrijsko in se bode še od leta na leto širilo, ker so nemškemu tekmovalju razmerja mnogo ugodnejša nega avstrijskemu.

Nemško tekmovalje ima uže po krajevnih in prevoznih razmerah preogromno prednost nad avstrijskimi izdelovalci. V Hamburgu, ki je po svojem urejenem in obilnem plovnem prometu z vsemi deli zemlje pred vsemi odločilen, so pogoji nakupovanju ne le gledé kolikosti, ampak tudi gledé boljšega kupa mnogo lažje, nego se avstrijskim izdelovalcem nudijo; štajerski, kranjski ter primorski pa morajo dobivati barvilen les v kosih in barvilna korena le preko Trsta. — Vrh tega so na severu ugodna prevozna razmerja v severne avstrijske kronovine po od leta do leta cenejših plovstvenih razpošiljatvah po Labi in Odri in pa severni prevozni zavodi, ki opirajo obrt in trgovino v vsakem obziru po vsemožnih sestavah. Celó v odpravi barvilnega lesa po železnici v najvažnije potrošivne kraje severnih avstrijskih pokrajin ima Hamburg veliko prednost izdelovalcem južnih pokrajin nasproti. Po železnicah se razpošilja prav redkokrat in izjemno, navadno se odpravljajo blago s sestavljenim plovnim in železničnim tovorstvom, in kake razlike so gledé prevoznih stroškov v prid Hamburga, razvidijo se iz sledečega kazala, iznašajoč za metercent:

od Hamburga:

	z železnim tovorstvom:			s sestavljenim plovnim in železnim tovorstvom:		
	n. m.	goid. a. v.	n. m.	gold. a. v.	n. m.	gold. a. v.
v Liberce	2,72 à 60 s.	= 1,63	1,25 à 60 s.	= —,75		
v Prago	2,78 „	= 1,72	1,50 „	= —,90		
v Brno	3,86 „	= 2,32	3,22 „	= 1,93		
v Krnov	3,67 „	= 2,20	2,09 „	= 1,25		
v Belsko	4,26 „	= 2,55	2,48 „	= 1,49		
v Opavo	3,86 „	= 2,32	2,26 „	= 1,36		
v Lvov	6,93 „	= 4,15	4,84 „	= 2,90		

preko Trsta:

v Liberce: gld.	3,05
v Prago: „	2,84
v Brno: „	1,96
v Krnov: „	2,40
v Belsko: „	2,46
v Opavo: „	2,67
v Lvov: „	3,86

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Kar se tiče zvestobe in udanosti Najvišji dinastiji (posl. Richter: Moskva! Napoleon!) je to zopet točka, v kateri smo Vam popolnoma kos! (Živahna odobrava in plosk na desni.)

Tega ne vpijem skozi okno, češ, bom nekaj lojalnega povedal. Ne, o tem sem prepričan, ter sem v krogu svojih političnih prijateljev dostikrat izrekel misel, da je za mojo narodnost najboljši porok obstanek in jednota Avstrije. (Živahna pohvala na desni.)

Ker sem prepričan, da je za to državo obstanek dinastije najvažnejša vez, se s tem naša zvestoba uže sama po sebi razume. (Živahna pohvala in ploskanje na desni.)

Kar se pa ravno ustavovernosti tiče, prosim, da vendar nekoliko pomislite, da se še dobro spominjamo,

kako da so ravno ustavoverci sami o svojem času z ustavo delali. Saj še nismo pozabili, na kakošen način da ste vpeljali direktne volitve za parlament (čujte! na desni) in da so se tedaj ne le na desni, temveč tudi na levi jako veljavni glasovi oglašali, ki so dvomili, da bi bila taka sprememba ustave pravična, in da se kraljevina česka še dandanes ni odpovedala svoji direktni volilni pravici v državni zbor, da še več! Ni je še bilo vlade, ki bi si bila upala tak predlog v českem dežel-nem zboru staviti.

Ustavovernost! Kaj pak da! Mar Vam je za njo! Centralizacija je pred vsem drugim, za katero se poganjate. In zakaj? Ker mislite, da centralizirana država ne more biti drugačna, kakor — nemška! (Tako je! na desni; tako je! na levi.) Toda tudi tukaj se lahko zmotite. Gospod poslanec, ki je danes govoril, izrekel se je, da se mu je nemogoče zdelo, da se bo Taaffe šest let držal in glej: šest let mu niste mogli do živega. (Veselost na desni.) To pride od tod, ako se človek v gotove nazore zagleda, za vse drugo pa se ne zmeni. Če bi bila ta centralizacija, recimo, kaka posoda, o kateri se nadjate, da bo napolnjena samo z nemško vsebino, no, tedaj bi si je uže smeli želeti; če pa pomislite, da bi se vsebina ondi lahko zmešala, ali pa celó vsa drugačna bila, le nemška ne, no, potem bode pa uže nekoliko prijenjali. Mogoče, da bomo še doživeli, da se bodo iz one (leve) strani jako odločni federalisti in avtonomisti oglasili. Nečem, da bi bil prerok, toda znamenja, ki na to kažejo, se pa uže vidijo.

Gospôda moja! Dandanes se vlada za to zasmehuje, kar se je ravno danes zopet zgodilo, da ni vresničila svojega programa gledé sprave med narodi. Da, gospôda, res je to in obžalovanja vredno. Vprašam pa Vas, ali je morda vlada temu vzrok sama, ali ne zadeva velik del te krivde tudi nas?

Gospôda, vi hočete imeti harmonijo in zato nastavite kapelnika. Člani orkestra se pa med saboj rav-sajo in na kapelnika nihče ne gleda, konečno pa mu vendar-le očitajo, da ni harmonije skupaj spravil. (Dobro! in veselost na desni.) To vendar ne more pošteno biti!

In vendar je tako. Vsi, kolikor nas je, morali bi pomisliti, da je naša dolžnost po svojih močéh za soglasje in sporazumljenje skrbeti. (Dobro! Tako je! na desni.) Roko na srce in vprašajmo vest, če smo vsi v tem smislu pošteno postopali, kakor bi bili vsled našega vpliva lahko?

S tem pa nočem morda na-me in na svoje prijatelje kazati, s katerimi smo si prizadevali, v tem smislu postopati. (Smeh na levi.) Ali čital sem v adresi manjšine opazko, da se nam je nasprotna stranka približati skušala in reči moram, da me je med vsemi točkami ta-le najbolj iznenadila. To je nekaj čisto novega. Da se bo kdo drznil trditi, levičarji so se nam hoteli približati, tega nisem verjel, da bi bilo mogoče. (Dobro! na desni.) Saj je dognana resnica, ki je tudi še danes veljavna, katera stranka da je vedno pripravljena, roko v spravo podati.

Ni še dolgo, ko se je stavila na levici interpelacija, v kateri so se zoper naš narod britke tožbe čule. Tožbe brez dokazov! Meni, gospôda moja, se ni plemenito, niti vitežki zdelo, bratskega naroda, ki z nami v eni deželi prebiva, tožiti. Moja interpelacija ni družega rekla, kakor: To in to se je zgodilo; prosimo, da se stvar preišče, prosimo, da se sliši glas nepristranskih sodnij, katere naj nam reč razložé, kakor je. To se do sedaj še ni zgodilo, nadejam se pa, da se bo zgodilo v kratkem, kedar se bo pokazala pravica. Čisto enako nam bo, naj se pokaže večja krivda, na kateri strani koli, kajti obsojati moramo odločno vsi, ki nam je na med-

sebojнем miru v državi kaj ležeče, take izgrede in naj pridejo od katere strani koli. (Dobro! in plosk na desni.)

Če se nam pa vedno trdi: „Glejte, vse to smo Vam uže zdavnej pravili: tako-le mora priti, tako-le bo prišlo in pa še hujše — no, gospoda moja, take besede niso družega, kakor izraz zadovoljnosti, da je res tako prišlo, in želja, da bi se še dalje med saboj ravšali. (Dobro! Res je tako! na desni.) Zakaj to? Jaz sem se vpričo lepega števila trdih Čehov javno izrazil, da tako rovanje smatram za nesrečo v našem narodu, ker mu je v očéh cele Evrope le na škodo, in naše dobro ime omadežuje. Nikjer nam niso na korist, kjer se taki izgredi objavijo; če bi pa moral po prislovi: „iste fecit, cui prodest“ vprašati, pač ne vem, koga naj bi zatožil. Spominjam se, da je bila poprej neprestana govorica o zatiranji in o vznemirovanji nemškega naroda. Če se potem tako prerokovanje izpolni, takoj zavriščé: Glejte, tako je! Ali Vam nismo pravili? (Poslanec Perners-torfer: Kaj pak da!) To je toraj dokaz, da je sedanje ministerstvo vsemu temu vzrok in zarad tega več ostati ne more ter mora odstopiti in drugemu umakniti se. Tù imamo, kar nam je bilo dokazati!

Gospôda moja, ne štejte me med občudovalce sedanje sisteme, naravnost Vam povem, da ne! To sem tudi njegovi ekscelenci g. ministerskemu predsedniku v zasobnih pogovorih uže večkrat povedal, da sem z njegovo vlado v mnogem oziru nezadovoljen. Pred vsem drugim moram njemu in celemu ministerstvu očitati, da se pri vsem svojem početju preveč ozira na „qu'en dira-t-on“. (Kaj bodo pa drugi rekli?) Jaz mislim, da krepko, samozavestno in svojih dolžnosti zavedajoče se ministerstvo mora imeti svoj določen program, in mora vedeti, kaj da hoče doseči. Če hoče doseči izvršitev ustave, mora vedno pred očmi imeti, kaj mu ustava predpisuje za dolžnost in tem predpisom mora potem v praktičnem življenji znati pripraviti popolno veljavo, ne da bi se vprašalo: Kaj bodo rekli na Dunaji, kaj časnikarji, in kaj na Nemškem. (Dobro! na desni.) Na to-le: „Kaj bodo pa ljudje rekli?“ se je ministerstvo do sedaj preveč oziralo; to je njegova slabost in naša. (Tako je! na desni.)

(Dalje prihodnjič.)

Iz državnega zbora.

(Dalje.)

Za dr. Gregerjem dobil je besedo dr. Knotz, ki je par ur po svoji neotesani navadi s frazami in nalašč v ta namen zbranimi povesticami opisaval, kako se pod sedanjo vlado zatira nemštvo izrekoma Nemci na Českem, kako nestrpljivi so Čehi proti Nemcem, kako pristransk je cesarski namestnik na Českem in kako je narodnostni prepir segel uže tudi v našo vojno. — Te predmete vlačil in raztezaval pa dokazaval je brez konca in kraja s toliko hudovoljnostjo obrnjeno izrekoma zoper cesarskega namestnika barona Krausa, zoper tamošnje sodnike in pa zoper vojno, da je bil predsednik parkrat prisiljen pozvati ga k redu in da je tudi sicer neobčutljivemu grofu Taaffeju kri zavrela in ga prisilila k kratki odločni izjavi.

Da je bil govor Knotzov poln brezozirnih osebnih napadov, to je lahko razumljivo in se popolnem vjema z znanim značajem Knotzovim, prepojenim z nemško omiko one vrste, katera je nemštvu v največjo škodo, ker mu dela tudi iz najkrotkejših značajev nasprotnike. To je pravi prototip onih Nemcev, zoper katere je bil ne zdavnej obrnjen zeló ojster govor nemškega cesarjeviča.

Vtis Knotzovega govora bil je pomenljiv, kakor tudi lansko leto. Razburil je zbornico, razžalil je vlado in vse njene organe, večino je prepričal, da s takimi Nemci ni mogoče nikakoršnega porazumljenja in vsi zmernejši Nemci na levici sprevidijo po vsakem takem govoru, da je tako početje v škodo in nečast nemškega imena. Edino pristaši Knotzovi, katerim moramo prištevati tudi „rojenega“ ministra Plenerja, veselijo se ploskaje takih zmag — po receptu tevtonskih medvedožrcev.

Koj za Knotzom oglašil se je k besedi grof Taaffe in je odločno zavrnil napade na nenavzočega českega cesarskega namestnika in pa podtikanje narodnostnega prepira v vojni.

To je bilo Plenerju, Fiegelnu in njihovim somišljenikom povoda zadosti, zahtevati, naj ministerski predsednik prekliče očitane izrečeno proti Knotzu, da se po tej poti hoče naša vojna spraviti ob veljavo, in oziroma zahtevali so, da ga predsednik pokliče k redu. Pa zgodilo se ni ne eno ne drugo, akoravno so se enake očitanja in zahteve ponavljale še drugi dan.

Knez Lichtenstein govoril je stvarno in mirno za adreso večine.

Zabavne stvari.

Temí pod plaščem

ali

Rabljevo delo o polnoči.

(Po češkej „Narodnej knižnici.“)

(Dalje.)

V.

Rabljevo delo o polnoči.

Pozna, da peljó jo navzdol po stopnjicah pod obok. Ustavili so se

„Zopet peljemo eno“ — spregovoril je eden izmed zahaljenih spremnikov z mrtvaškim glasom.

Glas, ki je krilil, kakor bi prihajal iz kake na pol segnjile rakve, opomnil je: „Torej enajsto!“ Zopet je vse tiho.

Po nekolikih trenutkih je dama povprašala: „Kde sem?“

„Pred tajnim pražkim sodstvom“ — odgovoril je glas, ki je bil prvič zakrilil, kakor iz na pol segnjile rakve.

Dama hoče kričati, ali ne more . . . strah je zdrgnil jej grlo tako, da bi ne pogoltnila ni svinčenega zrna.

Molčí . . .

Naglo, kakor s čaralno močjo, padla jej je obveza z očí . . . Dama je spregledala.

Stojí . . . o groza! . . . v veliki, s črnim suknom ovešeni sobani, nje stene so obogačene s človeškimi črepovi . . . z mrtvaškimi glavami . . . Sredi sobane na črni šarenici počiva čok, pri njem pa stojí moški s krinko na obrazi in v rudeči obleki, v desnici drží ogromno sekiro — kostenico. Ta človek je rabelj.

Plaha dama je spoznala ga takoj, videla je uže nekolikokrat namalanega rablja.

Grobovo tihoto v sobani moti majalo s svojim nepremenljivim tiktakom.

Dama se je ozrla v uro in grozno je vsikrnila . . .

To je strašna ura . . . Na majalu se ziblje mrtvaška glava . . . številke kažeti dve kosti iz stegna . . . Kladvice ne bíje ob struno, bíje ob človeško glavo. — — Ura je polnoči. — —

Za pobarvanje 100 kilogr. suknine: blizu $\frac{20}{30}$ kilogramov barvilnega lesa zdrobljenega, blizu $\frac{5}{8}$ kilogr. izlečka barvilnega lesa.

Za pobarvanje 100 kilogr. svile: blizu 80 kilogr. barvilnega lesa zdrobljenega, blizu 20 kilogramov izlečka barvilnega lesa.

Ako se tedaj poviša uvoznina za „barvilni les zdrobljen“, s 50 kr. na 1 gold., in za „barvilne izlečke“ s 3 gold. na 5 gold., povečali bi se izdelovalni stroški, na pr. za meter sukna še ne prav za $\frac{1}{2}$ kr., in se torej ne more trditi, da bi se ta obrtna stroka po taki carinski uredbi le v količkah znatni meri oškodovala, in to tem manje, ker se bodo barvila mnogo bolj podražila, ako se izvrševanje tej obrtni stroki ne omogoči in bi se potem trgovina izključno po severnem tekmovanju nadvladavala.

Vse to ocenjeva predlaga odsek, naj se uredi uvoznina za „barvilni les zdrobljen“, na 100 kilogramov:

a) ako se uvozi po morji s 50 kr.,

b) ako se uvozi po kopnem z 1 gold.

Za „barvilne izlečke“ na 100 kilogramov:

a) ako se uvozijo po morji s 3 gold.,

b) ako se uvozijo po kopnem s 5 gold.

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Črnogorec.

(Konec.)

Črnogorec marljivo obdeluje svojo zemljo, ali nikdar je dovelj nima. Z živinarstvom se rad ukvarja ali dobička ima navadno malo, in še za tega trpi kot pravi trpin. Kedar ponoči pes zalaja, tedaj pograbi puško, lazi okrog in opazuje, ali se je prikral Turčin ali zver, da mu ugrabita njegovo siromaštvo. Če ima Črnogorec dovelj zemlje in živine, ter ne more sam vsemu kaj, tedaj poišče pomočnika, ki mu čuva čredo in pomaga delati. Malo je Črnogorcev, kateri imajo hlapca in deklo.

Črnogorec je zmeren v jedi in v pijači. Redko je videti Črnogorca, da se preopije in zavalí po tleh in da ne vé, kaj dela. Slava črnogorskim junakom!

Črnogorec se rad in kmalo oženi. Vzlasti ljubo mu je, kedar mu je žena porodila moško dete. Tedaj izletí iz koč s puško v roki in puca. Ostali bratstveniki vse vasi, kedar slišijo, da se je deček vrodil, tudi pucajo, in vsi se veselí, da so dobili eno puško več v Črni Gori. Črnogorcu ne more nič ljubše biti od tega, da se je rodilo moško dete; v njem gleda obrambo drage domovine, in svojo zameno v nevolji vitežki. Če ima Črnogorec dovelj bratov, ne bojí se nikogar, niti se zgroží pred kako nevarnostjo, kajti če pogine, vé dobro, da brez zamene ostane. Če je pa sirotek, in nima bratov, tedaj zlo njemu, ker vsak mu more kljubovati, in on se ne more niti braniti dovelj, niti se osvetiti.

Črnogorec je starešina v hiši, vsa družina ga sluša. Žena mu mora biti v vsem pokorna in poslušna. Možaki v hiši so vsi pred ženskami. Črnogorec meni, da je druževen, ljubeznjiv in prikupljiv ali tudi posmehljiv. Šali se tudi rad, šala mu je ljuba zabava; rad posluša smešne priče.

Črnogorec ne mara mehke postelje, on spi na trdi klopi ali na golih tleh ravno tako sladko, kakor drugi pomehkuženi ljudje na mehkih blazinah. Kolikor je si-

romašen Črnogorec, golonog vendar ne hodi, junaško prenaša mraz in vročino, glad in žejo. Mišica mu je jaka in meso čvrstvo. Kedar se je postaral, tedaj še dobro stopa. Nogi ima Črnogorec navadno mali.

Črnogorec je ubožen, ali prosijakov ni v Črni gori. Kakor vsi malonaobraženi narodi, tako je tudi Črnogorec za čudo gostoljuben pri vsem svojem siromaštvu. Ako prideš mimo hiše in poprosiš požirek vode, koj se ti bode ustreglo, tudi kupico vina ti bode prinesel Črnogorec, samo da ga ima. Če stopiš v hišo njegovo, postregel ti bode s črno kavo, na trdo kuhanimi jajci, s svinjino, sploh z vsem, kar hiša premore.

Črnogorec ne hodi brez orožja nikamor. Navadno njegovo orožje so ostri handžar in dva samokresa ali revolverja dandanes. Marsikater Črnogorec huje žaluje nad izgubo svojega orožja, kot nad izgubo svoje žene. Marsikater Črnogorec neče hoditi v Kotor, in to zato ne, ker bi moral zunaj mesta orožje odložiti.

Kedar je domovina v nevarnosti, pozabi Črnogorec vse osobnosti in razpore, krepko se bije z neprijateljem in hvali Boga uže naprej, če bi moral pasti za domovino.

Črnogorec ne daje pardona turčinu, pa ga tudi ne jemlje od njega. Zakaj tako sovraži turčina? Zato, ker je turčin na vso moč grozovit in je s svojim navaljivanjem na Črno Goro uže brezbrojnih britkosti prizadejal njegovi domovini.

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Gospôda moja, tudi druge vrste pritožbe slišijo se čez nas. Tako na pr. nas tožijo, da zanemarjamo nemščino. Vprašam vas, gospôda moja, kdo pa je temu vzrok? Imeli smo v Čedah deželno postavo, ki je določevala, da se mora vsak dijak na srednjih šolah nemščine kot obligatnega predmeta učiti. Tisto postavo proglasili so tukaj za usiljevanje družega jezika in so jo s članom 19. ustave odpravili. Odslej nadalje se ne sme noben česki dijak v srednjih šolah siliti, da bi se moral nemščine učiti. Tudi se je večkrat prigodilo, da so česke občine, ki so na svoje stroške ustanovile srednje šole, hotele vpeljati nemščino za obligatni poduk, od ministerstva v tem oziru prepoved dobile in če sem prav podučen — ne vem, ali je naučni minister tû ali ne — se je pred nekolikimi tedni nekaj takega v Plzenj dekretiralo, kjer so mislili nemščino na ondašnji česki obrtniški šoli vpeljati, pa se jim ni dovolila. (Čujte, čujte! na desni.) Kaj tukaj hoče vlada, gospôda moja. Ali je vlada vzrok, da si postavo in ustavo v tem smislu tako po besedah tolmači, ali pa so tisti gospodje vzrok, ki so član 19. tako skovali. Sicer pa ni še take nevarnosti, kajti ljudje na Českem še vedno zadosti dobro nemščino lomijo. Mnogo nečeskkih polkov je, ki imajo Čehe za podčastnike, ravno ker znajo nemški, iz česar lahko sklepate, da je nemščina po Čedah še vedno bolj razširjena, kakor pa drugod. Še nekaj družega je, o čemur bom govoril.

V najnovejšem času se mnogo kvasi o neki nevarnosti, češ, vojska se bo ponárodila; vznemirjenje zaradi tega hočejo celó v najvišjih krogih vzbuditi (tako je! na desni), ker si prizadevajo dokazati, da narodnost tudi uže vojaške kroge prešinja in ondi za jednoto nevarna postaja. Da, gospôda moja, tak je današnji čas. Kdor

pa to sedanjemu ministerstvu podtika, tak zdi se mi otročji. Lahko Vas zagotovim, da grof Taaffe ni narodnosti napravil, kakor tudi ne narodnostnega prepira. (Veselost in prav dobro! na desni.) On je pri vsem tem nedolžen, kajti prepir ta bil je uže pred njegovo vlado. (Klici na levi: Ne! — na desni: Pač, pač!) Če mi hočete to utajiti, gospôda moja, reči Vam moram zopet, da ste otročji. (Tako je! na desni.) Le spomnite se, kako je Čehom general Koller uro navijal (živahna pohvala in ploskanje na desni), kako je davil in dušil česko časnikarstvo na nezaslišan način in na veliko sramoto liberalne stranke. (Zopetno odobravanje in ploskanje na desni.) Ta narodnostni prepir je toraj uže poprej cvetel v polni krasoti in če sedaj, gospôda moja, hočete po gotovih krogih z njim strašiti, treba je še pomisliti, da imamo armado iz naroda; če je dijak v teku svojih dijaških let postal navdušen Čeh ali pa če se je kot nemški mladeneč naučil pri — kako se uže imenuje? — (na desni: Komersi! — veselost na desni) res je, pri komersih „deutsche Worte“ peti, kaj mislite, gospôda moja, da se jim bo naenkrat odpovedal, kedar v vojsko vstopi? To nemško ali česko prepričanje zmuzne se ž njim vred tudi v vojaško suknjo. To se ne dá predrugačiti. Stvar bi bila še le tedaj pomenljiva, če bi bilo tako mišljenje pomenljivo. (Tako je! na desni.)

O tem nečem dalje govoriti; kar se pa tiče česko-narodnega mišljenja, ki se pri naših vojakihi nahaja, Vam povem, da ni nevarno ne za armado in ne za državo. (Klici na levi: Ali pri Nemcih pa?) Naš vojak s svojim českim prepričanjem se bo dvakrat tako hrabro boril za državo (dobro, dobro! na desni), boril se bo za svojega cesarja in kralja, kateremu je prisegel zvestobo, dvakrat vrlo se bode boril za svojo domovino! (Dobro, dobro! na desni.)

Toraj, gospôda moja, tukaj ni nikake nevarnosti za vojsko. Sploh se nečemo na noben način pečati z vojnim jezikom; sicer pa mislim, da je ravno ondi stvar na prav primeren način rešena in določena. Imamo vojni jezik za celo vojsko in imamo polkovni jezik za vsak polk, katerega znati in govoriti so gospodje častniki in podčastniki primorani. Pri nas v državni službi je pa to drugače. Tukaj pa gospodje uradniki in služabniki nečejo govoriti jezika narodovega, s katerim imajo opraviti. (Dobro! na desni.) Če pa stvari prav na dno pogledamo, se moramo vendar-le vprašati: okoli česa se pa vrti ves česko-nemški prepir, ki uže celih 25 let pozornost cele države na-se vleče, in je vsim našim državno-pravnim prepirom povod in nam sploh ne dá miru? Okoli koga pa se vendar to nemško-česko vprašanje vrti? Prav okoli nič družega, nego okoli stotine mladih ljudi, ki se leto za letom v državno službo sprejemajo in se družega državnega jezika, katerega pri svoji službi potrebujejo, nečejo učiti. (Tako je! pravo! na desni.) Iz tega izvira brezkončna smola v Avstriji in večni prepiri. Tù vedno čujete: tukaj je zaokrožen nemški svet, tega ni potreba. Je uže prav; ravno v tem zaokroženem nemškem kraju se pa primeri, da se v česke šole, ki se ondi ustanove, sili po 300, 400, 500 do 700 otrok. Nikari ne mislite, gospôda moja, da bi družine to nalašč delale. Ali mislite, da je to krivica, ki se Vam godí, ako le-te česke družine, ki so v celem svojem življenji odvisne od nemških fabrikantov ali od kogar koli uže, če se te proti volji gospodarja, pri katerem so v delu, vendar-le drznejo svoje otroke v česko šolo pošiljati, ker njihovi otroci ravno ničesa družega ne razumejo? Ali se toraj more reči, da bi bilo gledé tako obilnega števila Čehov znanje češčine mladim uradnikom odveč!

Ali ni to znanje temveč njihova dolžnost? In ali

ni ob enem tudi dolžnost takih starišev svoje otroke v jeziku podučevati dati, ki ga razumejo? (Prav res! na desni.) Družba sama mora za to skrbeti!

Največji nemški učenjaki pisali so velike knjige, da bi dokazali, da je vspešna vzgoja le v maternem jeziku možna. Vaša lastna šolska postava to določuje, in Vi pa sedaj nekaj družega zahtevate. Dalje trdite: ti ljudje so poplavljač narod in delavci so samo, ki nobenega davka ne plačujejo; zavoljo njih naj bi se toraj davkoplačevalcu naložilo breme, da bi jim šole zidali? Ali je pa to tudi res vse tako? Ne! Ni! Poleg teh delavcev je tudi mnogo obrtnikov, trgovcev, rokodelcev, inženirjev in raznega družega razumništva, kateri vsi so ondi naseljeni in ravno tako šolo za svoje otroke potrebujejo, ki pa ob enem tudi davek plačujejo. Pa če bi tudi tako ne bilo, če bi bili v resnici le sami delavci, vprašam Vas, ali je plemenito, ljudoljubno, liberalno s takim zaničevanjem o delavcih govoriti, jim odbijati pravo do izobrazbe, samo zato, ker so le delavci. (Živahna pohvala na desni.) Ali mar le ti nimajo državljskih pravic? Da, gospôda moja, tukaj se še le v pravi luči pokaže liberalna baharija. (Prav dobro! na desni.) Tak-le je liberalni fabrikant, ki mi nasproti stopivši pravi: 500 delavcev preživljam, pri tem pa ne pomisli, da teh 500 delavcev njega preživlja (dobro! na desni), da teh 500 delavcev noč in dan skrbi za to, da ima on in njegova družina vse prijetnosti življenja, sami pa stradajo, da se skoz nje vidi. (Dobro! dobro! na desni.) V inostranstvu sem slišal pritožbe, na Pruskem in v Šleziji, da ondašnja obrtnija ne more tekMOVATI z našo zaradi „beraških delavskih plač na Českem“. Da, te besede sem sam slišal! Da, beraška plača je, katera ob enem naše tovarnarje obogati, kar jim pa še ne zadostuje, delavca tudi še siliti hočejo, narodnost mu hočejo vzeti, ki je človeku poleg vere najdražja na tem svetu. (Živahna pohvala na desni.) In ali je res, da delavci nikakega davka ne plačujejo? Ni res! Oni plačujejo krvni davek in pa vse nedirektne davke, ki so naloženi na sol in drug živež.

Če nemški mojster v nemškem kraju dela s tremi ali štirimi českimi pomočniki, če nemški poljedelec svoje polje s českimi hlapci obdeluje, če nemški fabrikant s pomočjo s sto in sto českih rok dela, vprašam Vas, kdo pa prav za prav davek plačuje? Ali morda mojster, poljedelec, tovarnar sam? On sam bi ne mogel nič plačati, če bi delavec zanj ne delal. Toraj tako rekoč mojster, poljedelec, tovarnar plačuje v zvezi in s pripomočjo delavca in za delavca in je toraj za delavca ravno tako treba skrbeti, kakor za druge ljudi, če hočemo ljudoljubi, pravični in liberalni biti. (Klici na levi: Prav res!) (Konec prih.)

Mnogovrstne novice.

* Vojaške pokojnine bodo po državnih proračunih za prihodnje leto znašale 11,731.276 gold., in so višje memo tekočega leta za 75.134 gold. Tej visoki svoti pa se ni čuditi, ako je pomisli, da je vpokojenih brez častnikov, ki so v hišah za invalide in pa brez vojaških duhovnikov, avditorjev, zdravnikov, računovodjev in vojaških uradnikov, samo častnikov 7982, med temi 30 feldzeugmajstrov (proti 11 aktivnim), 163 feldmarsallajtnantov (proti 58 aktivnim), 244 generalmajorjev (proti 108 aktivnim) in 556 polkovnikov (proti 259 aktivnim). Gotovo je, da vojaka nihče ne zavida za njegovo pokojnino, toda varčnost je tudi tukaj mogoča, če se na to pazi, da se devajo v pokoj samo v resnici onemogli in v pravem času.

Koliko imajo avstrijske cinkarnice nasproti nemškim, po neugodnih razmerjih trpeti, razvidi se najbolj jasno iz njihove nezmožnosti, da bi prikupili cinkovice v tirolskem Schneebergu, tako, da se pridelki tega eraričnega cinkovega rudnika uže leta v inozemstvo prodajajo. Ako bi naši planinski cinkarnici imeli nizke voznine ali te izravnaajočo zaščitno colnino, prikupili bi si tirolski rudnik, bistveno razširili delo in pomnožili izdelek za kacic 20.000 mc. surovega cinka na leto; bilo bi njima možno izdelovati ne le surov cink, marveč tudi druge njegove proizvode — posebno cinkovo ploščevino — ter bi s tem povečale vrednost svojih izdelkov. Bilo bi njima sploh možno, da bi rudo draže plačevali, potem pa bi se iz leta na leto pešajoče pridobivanje rude vnovič oživilo in domače izdelovanje cinkovice ter surovega cinka izdatno pomnožilo.

Da bi avstrijske cinkarnice mogle izdelovati več cinka, razvidno je iz tega, da se prideljuje več cinkovice, nego se je doma uplavi, in da bi se lahko vsa pridelana ruda doma porabila, dokazuje uže to, da se mnogo surovega cinka uvažuje.

Trošivci surovega cinka bi se s tem ne predali samotrštvu, ker bi se še vedno dovolj cinka uvaževalo, in ker se teži na to, da bi se izdelovanje toliko pomnožilo, kolikor se planinske cinkovice prideluje.

Celó Rusija, kjer se gledé cinkove obrte na Rusko-Poljskem blizo ravno ista razmerja za izdelovanje, kakor v sosednji Gorenji Šleziji, brani svoje izdelke surovega cinka z zaščitno carino za pud 40 kopejk, t. j. 3 gold. 60 kr. za 100 kg.

Opiráje se na vse to, predlaga odsek za cink colnino s 5 gold.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Konec.)

V najnovejšem času se mnogo govori, da naravni položaj države uže sam po sebi zahteva, da se Nemcem v državi vrhovno gospodarstvo pripozná. Vrhovno gospodarstvo in vodstvo v kaki družbi izročá se vedno najzmožnejemu in tistemu, ki ima potrebne lastnosti, da se bo na potrebe drugih pravično oziral. Kedar bodo Nemci take lastnosti imeli, tedaj pripadlo jim bo gospodarstvo v tem parlamentu samo od sebe, nihče se jim ne bo protivil in se jim tudi ne bo v stani. Saj je pa tudi v resnici tako, da imajo med nami tukaj na desni nemški možje jako velik vpliv pri naših sklepih, če tudi jim kaj tacega ni nihče obljubil. Kaj tacega pride samo od sebe, s postavo se pa ne dá določiti, ker bi bilo protinaravno. Narava sama po sebi je namreč taka, da so veleumni v njej različno razdeljeni. So enkrat tukaj, drugokrat ondi v večji meri in ena narodnost stopi danes na zenit, jutri uže umakne se ondi drugi. Naravi se mora pustiti njen tek; kdor bi pa eni narodnosti hotel postavno pripisati vse pravice za večne čase, da bi le tista narodnost vedno na krmilu bila, bi tega ne mogel izvršiti, ter bi ob enem druge narodnosti razžalil. (Dobro! na desni.) In vendar to vaši programi zahtevajo, zahteva vaša adresa. Če v resnici mislite, da ste Nemci bolj zmožni, izobraženi, zreli in bolj obrtniški, pokazati se mora vaša moč sama od sebe ob vsaki priložnosti, ter jej v tem oziru ni treba nikake postavne podpore.

To se mi ravno tako zdi, kakor če bi se kdo pobahal: Na daleč okoli sem jaz najboljši šahovec — to se ne dá utajiti — zato pa zahtevam, da se mi to s pismom potrdi, ob enem si pa pridržim pravico, da se mi še pri vsaki igri dá za nekaj figur prednosti. (Dobro! in veselost na desni.) Ali si morete res kaj takega misliti.

Prav taka je z jeziki. Tudi jeziki in književnost zaostalih narodov se razvijajo in so vstani napolniti prostor, katerega poprej še niso mogli, ker so ga Nemci zasedenega imeli vsled ugodnih jim silnih razmer. Kedar pa te silne razmere prenehajo, si pač Nemec nikakor ne more smatrati za razžaljenje, če se mu mi lepo zahvalimo za njegovo pomoč. Popolnoma nedopustljivo je toraj, da bi se Nemcem v Avstriji sedaj postavno pripoznalo vrhovno gospodstvo in kolikorkrat se bode s tem vprašanjem v tej smeri prikazali v državnem zboru, tolikrat postavile se vam bodo nasproti druge narodnosti, kakor so tukaj: Lahi, Rumuni, Slovenci, ker bodo čutili krivico, katero jim hočete storiti. (Dobro! dobro! na desni.) In vendar zahteva manjšina, da bi se kaj takega proglasilo za program vlade, kakoršne si želé in bi jo podpirali. Vprašam vas, ali bi se taki vladi ne uprle vse druge narodnosti kar od kraja?

Prepričan sem, da govorim iz srca svojemu narodu, zgodovinskemu narodu, ki je, če tudi ne velik, imel vendar jako pomenljivo ulogo v zgodovini. Izvršujočega svojo nalogo, so ga skoraj da vničili.

Saj je vam znano pustošenje, gospôda moja, katero je naš narod zadelo. Tri četrti vsega premoženja so nam pobrali; 60.000 plemenitaških družin zapodili so iz dežele in narod sam, broječ 4.000.000 duš, skrčili so na 800.000.

Vendar pa je naš narod vse to junaško prenesel. Od male svotice narastel se je zopet na 6.000.000 duš, krepkih in razumnih, ki so vrlo nadarjene in imajo krasno literaturo in umetnost.

Tak narod, gospôda moja, tako pod nič devati, kakor se je zgodilo in se še godi, je v resnici neumno!

Tako imenitnemu življu, ki se ne dá zatreti in se hoče za svoje pravice postaviti, se ne dá odrekati pomen in pravica v državnem življenji. Poskusite in približajte se z vašim programom českemu narodu, da naj ga vam podpiše, po katerem bi samega sebe ponižal za podrejen narod, videli bode, kako se vam bode uprl do poslednjega možá in branil do skrajne sile takega usilstva. (Dobro! na desni.)

Mnogo se je te dni govorilo o nemški državni ideji v Avstriji. To frazo — kajti prav sama fraza je — so na drugi strani v državnem zboru po vrednosti ocenili.

Kaj pa je avstrijska državna misel? S tem hočete reči: da je Avstrija nemška država in da hoče to tudi še dalje ostati v vsem svojem življenji. Gospôda moja, ali je pa to tudi zgodovinsko resnično?

Kedaj pa je ta država nastala, ali jo je mar nemška državna ideja v življenje sklicala? Gospod poslanec, ki je danes govoril, trdil je, da se je ta država z nemško krvjo ohrabila. (Veselost na desni.) Jako otročjega poslušalstva trebalo bi, ki bi to verjelo. (Veselost na desni.) Saj je znano, da se ima Avstrija za svoj pričetek največ turški sili zahvaliti. Grozno nevarnost, ki nam je po Turkih vsem žugala, spoznali so na Českem in v Avstriji in vse te dežele združile so se okoli habsburške dinastije. Takoj na to pristopili so Ogri dobro uvažujoč okoliščine, da jim je take zveze potreba. Edino le temu slučaju, medsebojne podpore proti skupnemu sovražniku, zahvaliti se ima pričetek avstrijske države. Nemškega značaja država ni nikdar imela, in če danes govorite o nemški državni ideji v Avstriji, prosim, pojasnite mi,

kaj mislite pod imenom „avstrijska država“? Ali si pred-
očujete pod njim celo državo, tudi kraljevino Ogersko z
njenimi pokrajinami?

Ali je to tudi v dozdevni avstrijski državni ideji? Madjari bi se takim nazorom vrlo vprli. Toraj ni splošne avstrijske državne ideje. To vam je državna ideja, ki se razteza od Spuža in Budove v Dalmaciji v jako širokem pasu preko Bregenca do Radovic v Bukovini. Ali je vaša državna ideja le za to skupino veljavna? Vidite toraj, da tukaj ni resnobe. Državna ideja, kakor si jo jaz mislim, ni družega nego namen države, ona je njeno poslanstvo v zgodovini.

Kakošno višjo nalogo pa naj dovrši država? Tukaj si lahko nekaj prav pametnega mislim, in si tudi! Prepričan sem, da je med Nemčijo in ruskim velikanom cela vrsta narodov in narodičev, ki čutijo potrebo združenja v mogočno celoto, v kateri branijo sebe in svojo narodnost vzajemno proti napadom, ki bi od druge strani prišli. (Dobro! dobro! na desni.) Te narodnosti nikdar ne morejo pozabiti, da je glavna ideja našega časa ravno narodnostna ideja, in ona je tista, ki dela države! Saj smo na lastne oči videli, kako da so se narodnosti, ki so stoletja ločene in raztresene živele, pod mogočnim vplivom te ideje zjedini v eno jednoto. Kdo bode toraj tajil, da ta ideja ni v resnici mogočna? In, gospôda moja, s to idejo računati mora tudi Avstrija, in vedeti mora, kako da bo ž njo postopala. Povem vam, da, če bi se Avstrija drznila po robu staviti se tej ideji, če bi se drznila pobijati jo, ji bode podlegla, se bo raztrgala in naposled razbila na kosce! (Res je tako! na desni.)

To je ravno, kar bi moralo ravnatelj avstrijske osode jasno biti. Avstrija se mora s to idejo sprijazniti in zediniti, potem bo imela v nji mogočnega zaveznika. Ta ideja, to je varstvo vseh narodnosti, ki so pod našim cesarjem združene, mora jo poveljati in mogočno storiti; ta ideja mora narodnosti na-se potegniti in si njihovo zaupanje pridobiti. To bode tisti ugodni veter, s čegar pomočjo bo ponosna fregata Avstrija dalje jadrala v sijajno bodočnost. (Živahna pohvala in plosk na desni.)

To je prava državna misel avstrijska! in ta ideja omenjena je bila uže v prejšnjem prestolnem govoru, da hoče namreč Avstrija čuvati nad vsemi pod svojim žezlom združenimi narodi, ki naj se drug na družega naslanjajo v medsobojnem spoštovanju in medsobojnem varstvu pravic. (Dobro! dobro! na desni.)

To, gospôda moja, je ideja, ki je bila v poprejšnem prestolnem govoru izgovorjena in katere odmev se tudi v letošnjem nahaja. V tem smislu, gospôda moja, v smislu ljudoljubja, prave svobode in v duhu pravičnosti vsem narodnostim enake, odgovarja naša adresa na besede najvišjega prestolnega govora. Kdor je tega duha, glasuje naj za adresno! (Živahna, vstrajna pohvala in plosk, ki sta se večkrat ponovila — na desni. — Govorniku mnogi čestitajo.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Boabob.

Sleznice so zelišča, grmi ali tudi velika drevesa. Med njimi imamo mnogo lepih cvetlic, s katerimi lepšamo vrtove, druge sleznice so jako važne v gospodarstvu in še druge so imenitne zaradi debelosti svoje. Le-sem gré boabob (*Adansonia digitata*).

Boabob je najznačajniša rastlina tropske Afrike. To pravo čudo v rastlinstvu razsadili so sedaj uže tudi po tropskih krajih azijskih in ameriških. Pri vasi Vé-
liki Galarques v Senegambiji nahaja se eden gorostasen boabob, ki je gotovo eno najstarejih dreves na zemlji. Deblo tega drevesa ni visoko, ima nekaj malega nad 5 metrov višine, ali je zato ogromne debelosti. V premeru meri 3.15 m., potem takem ima obsežka 10 m. Ta debelost je potrebna, ker samo tako debelo deblo more nositi ogromno krošnjo ali koš, ki se je na deblu razvila. Srednja veja ima do 20 m. višine in postranske veje imajo po 16—20 m. dolgosti ter visé malo da ne popolnoma do zemlje. Cela ogromna krošnja ima v premeru nad 50 m. Kedar človek od daleč motri to gorostasno drevo, kako zakriva velik prostor, in kako z vejami visí skoro do zemlje, meni sprvega, da gleda kako šumico, a ne enega samega drevesa. Črnci jako spoštujejo to drevo in ga zato lepotečijo z raznim lepotečjem. V njegovi duplini imajo svoje občinske seje. Gorostasne boabobe je prvi točneje popisal Adanson, in zato so po njem dobili ime „*Adansonia digitata*“. Našel jih je najraje v Senegambiji, pozneje tudi v Sudanu, v Darfuru in v Abesiniji. Trdi, da so ta drevesa silno stara.

Les boabobov je izredno mehek, tako da se človek mora čuditi, kako more to mehko drevo nositi ogromno težo, ki jo ima silna krošnja, in težki lesnikasti plodovi. Priroda je tu bila prisiljena, da nadomesti z debelostjo ono, kar je na čvrstoti zgubila. V novejšem času našel je Baines okolo deltastega ustja Zambezi je prav tako gorostasne boabobe, kakor so bili oni v Senegambiji, ter je pri njih odkril vrlo zanimljiv pojav, kako drevo nastoja, da laglje prenaša težo svojega perja. Kedar se je namreč na kaki veji perje na toliko pomnožilo, da ga veja ne bi mogla prenašati, tedaj se začne tudi ona debeliti. To debelenje pa se ne vrši enako po celi veji, nego samo tam, kjer mora veja večjo težo nositi, kjer je potreba tedaj večje moči. Skorja in perje boabobova se odlikujeta z nježnim zelenilom. Cvetovi so po 11 centimetrov dolgi in do 16 centimetrov široki. Francozi v Senegambiji naseljeni, nazivajo plod boabobov „opičji kruhovec“. Plod je dolg 30—50 centimetrov in širok 13—16 centimetrov, tedaj nekaj večji od glave človeške. Znotraj je plod razdeljen v 10—14 pregradkov in v vsakem leži nekoliko zrnj, ki so z mesom oblečeni.

Črnci upotrebljujejo suho listje boabobovo vsak dan. Mešajo ga v svoje jedi, da s tem ublaživajo izparivanje telesa, in da laglje prenašajo neiznosno žejo južnega podnebj.

Plodovi boabobovi so dobri za jed; meso je prijetno in sladko. Sok, ki ga iz mesa iztiskajo, mešajo s sladkorom ter napravljajo iz tega pijačo, s katero zdravijo mrzlico. Plodovi boabobovi se raznašajo tudi v vzhodno in južno Afriko. Arabci hodijo skupljevati jih v obližnje pokrajine, ter jih pošiljajo v Egipt. Plod sam na sebi je lesnikast, kakor je bilo uže omenjeno, ali znotraj je meso, ki je sladkega in hladečega okusa. Kakor sok tega mesa, tako upotrebljujejo tudi perje kot zdravilo proti mrzlici.

Meso boabobovo posušé, razdrobé v prah in pre-sejejo, ter ga prodajajo pod imenom „lemnoške zemlje“. Ta prah se dobiva povsodi po hišah kahirskih, in gotovo po vsi Levanti. Ta prah razmočijo v vodi trpotčevi, ali v navadni prekuhani vodi, in to pijačo pijó, kedar kri mečejo ali jih mrzlica trese, in tudi ob drugih boleznih.

(Konec prih.)